

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

CZU: 343.125.2

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2022.2\(61\).01](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2022.2(61).01)

LIBERTATEA INDIVIDUALĂ DIN PERSPECTIVA REȚINERII ȘI A PRINCIPIULUI PROPORȚIONALITĂȚII

Domnița VIZDOAGĂ,
absolventă INJ, candidat la funcția
de judecător,
doctorandă, Școala doctorală
Științe Juridice, USM
<https://orcid.org/0000-0001-8233-9240>

SUMAR

Deși sunt admise unele limitări a dreptului la libertate, acestea se cer aplicate în strictă conformitate cu legea, garantând protecția oricărei persoane împotriva detenției arbitrare sau abuzive, mai cu seamă că efectele unor astfel de încălcări pot produce consecințe iremediabile.

Având în vedere faptul că reținerea este o ingerință severă a agenților statului într-un drept fundamental, mecanismele folosite pentru aplicarea acestei măsuri de constrângere procesuală se cer a fi supuse celor mai dure exigențe, în special, temeiurile, motivele, procedura și garanțiile de asigurare a respectării drepturilor persoanei reținute.

În prezentul studiu, atingerea adusă libertății individuale prin reținere a fost cercetată din perspectiva principiului proporționalității, în vederea aprecierii oportunității aplicării acesteia, fiind analizată bănuiala rezonabilă, complexitatea urmăririi penale, caracterul infracțiunii investigate, conduita făptuitorului și multe alte circumstanțe, ce influențează necesitatea limitării libertății pe o durată scurtă de timp.

Cuvinte-cheie: libertate individuală, ingerință, reținere, proporționalitate, măsură procesuală de constrângere, bănuie.

I. Introducere

Celebrul citat al lui John Stuart Mill „*Libertatea ta se termină acolo unde începe libertatea altuia*” [7] înglobează chintesența conceptului de libertate, fiind în egală măsură cea mai de preț valoare a ființei umane, dar și o imensă responsabilitate. De-a lungul istoriei oamenii au luptat pentru liber-

INDIVIDUAL FREEDOM FROM THE PERSPECTIVE OF DETENTION AND THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY

SUMMARY

Although some limitations of the right to liberty are allowed, these measures must be applied in strict accordance with the law, guaranteeing the protection of any person against arbitrary or abusive detention, as the effects of such violations can have irreparable consequences.

The detention is an extremely severe intervention of the State in a fundamental right, the mechanisms used for its application are to be subject to the strictest requirements, which determine the competence of the intervention and the means of ensuring respect for the rights of the detained person.

In the present study, the detention was investigated in the light of the principle of proportionality, in order to assess the appropriateness of its conduct, analyzing the reasonable suspicion, the complexity of the criminal investigation, the nature of the crime under investigation, the conduct of the perpetrator and many other circumstances, which influences the need to limit freedom for a short time.

Key-words: individual liberty, interference, detention, proportionality, procedural measure of coercion, suspected.

tate, au dus războaie crâncene, și-au pierdut viața pentru a-și recâștiga acest drept primordial, art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului [4], care proclamă că toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi, părea a fi un ideal de neatins în vremurile de demult.

Conceptul de libertate a avut un caracter absolut doar atunci când individul a trăit departe de societate, omul primitiv aflându-se într-o perfectă armonie cu natura, ducând un mod de viață izolat, fără a-i fi îngădită libertatea prin anumite obliga-

țiuni sau sancțiuni. Însă, fiind ghidat de instinctul de conservare, căutând cu disperare o protecție împotriva numeroaselor pericole ce atentau la viața și siguranța sa, acesta a fost determinat să se alăture unor grupuri sociale menite să ofere refugiu și securitate. Astfel, prețul pentru beneficiile oferite de societatea contemporană este rambursat din contul libertății individuale a fiecărui membru, totuși aceste limitări trebuie să fie minime, raportate la scopul urmărit, asigurându-se constant crearea unui echilibru între principiile libertății și siguranței, acestea fiind interdependente și inseparabile.

II. Discuții și rezultate

Filosoful francez, Jean Jacques Rousseau, analizând conceptul de libertate, a ajuns la concluzia că individul își păstrează absolut toate drepturile, exercitându-le în deplină libertate, limitată numai de libertatea celorlalți. Libertatea și drepturile fiecăruia sunt complete și nu suferă limitare decât acolo unde vin în conflict cu interesul general, adică din moment ce lovesc în libertatea și drepturilor altora. Statul nu are decât drepturile pe care i le recunosc particularii din considerația unui interes general și, se înțelege, printr-o manifestare de voință contractuală [10, p. 13].

Libertatea fizică a persoanei este un element esențial al societății democratice, în doctrina franceză menționându-se că starea naturală a omului este aceea de a fi liber, societatea având obligația de a respecta și proteja libertatea acestuia. Exercițarea libertății individuale este cea dintâi valoare pentru persoana ce trăiește în societate, și fericirea fiecăruia depinde de protejarea libertății sale. Guvernării și legea trebuie să o protejeze cu atenție contra oricărui act arbitrar din partea miniștrilor și a agenților săi [3, p. 233]. Deși libertatea unei persoane poate fi limitată, acest lucru impune obligații importante reprezentanților statului, în sarcina acestora fiind inclusă nu doar oferirea unui cadru legal al limitării cauzate, ei de asemenea fiind direct responsabili de integritatea persoanei aflate în custodia lor pe toată perioada privațiunii de libertate.

Dispoziția art. 5 al CoEDO veghează respectarea dreptului fundamental la libertate și siguranță, garantând protecția oricărei persoane împotriva arestării sau detenției arbitrare sau abuzive. Conținutul respectivei norme stabilește exhaustiv situațiile în care libertatea individuală poate fi limitată prin aplicarea puterii coercitive a statului, regăsindu-se condițiile care trebuie respectate pentru ca exercitarea acestei puteri să se încadreze în limitele legii. Astfel, nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următo-

relor cazuri și potrivit căilor legale : a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent; b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege; c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia; dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente; e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extradare.

Prezentul articol de asemenea enumeră condițiile minime ce urmează a fi respectate în procesul de urmărire penală și conține elementele de bază pentru determinarea legalității actului care privează de libertate individul, astfel reprezentanții statului sunt obligați să informeze orice persoană arestată, în cel mai scurt termen și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa, să ducă de îndată persoana bănușită că a săvârșit o infracțiune înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare, bănușitul având dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil sau eliberat în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere. O altă garanție vizează dreptul persoanei lipsite de libertatea sa prin arestare sau detenție de a introduce recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea sa dacă detenția este ilegală. Și, nu în ultimul rând, orice persoană, victimă a unei arestări sau dețineri în condiții contrare dispozițiilor enumerate anterior, are dreptul la reparații.

Deși libertatea persoanei poate fi limitată, totuși acest drept este unul inalienabil, adică nimeni nu poate renunța la el, chiar și cei ce se găsesc în stare de detenție se bucură, deși într-o măsură mai restrânsă, de protecția instituită de prevederi-

le art. 5 CoEDO. Profesorul Corneliu Bîrsan susține că jurisprudența organelor Convenției a pus în evidență în mod constant rolul primordial al acestui drept într-o societate democratică. Astfel, încă de la prima sa hotărâre consacrată examinării fondului unei cauze privitoare la aplicarea dispozițiilor acestui text – *Lawless împotriva Irlandei* – Curtea Europeană a arătat că scopul Convenției „este acela de a proteja libertatea și siguranța persoanei împotriva arestărilor și deținerilor arbitrare”, deoarece „nimeni nu poate fi privat de libertatea sa” [2, p. 277].

Noțiunea de privare de libertate potrivit conținutului art. 5 CoEDO se referă atât la reținere cât și la arestare, astfel garanțiile asigurate de Convenție nu se schimbă, indiferent de denumirea pe care o capătă măsura privativă de libertate în dreptul intern. Rămâne cert faptul că, fără a ține cont de natura și durata limitării libertății persoanei, aceasta trebuie să corespundă tuturor cerințelor indicate de Convenție, pe lângă prevederile privind temeiurile și procedurile lipșirii de libertate, statul are obligațiunea de a asigura condiții minime de detenție. Există un șir de standarde internaționale în materia obligațiilor statului față de persoana aflată în custodia sa în ce privește condițiile minime de detenție, anume incapacitatea statului de a se adapta acestor cerințe trezește dubii referitoare la bifarea condiției proporționalității la aplicarea reținerii.

Constituția Republicii Moldova garantează inviolabilitatea libertății individuale și siguranței persoanei în conținutul art. 25, astfel nimeni nu poate fi perchezitionat, reținut sau arestat decât în cazurile și conform procedurii prevăzute de lege, iar siguranța este asigurată printr-un sistem de reguli ce vizează protecția persoanei prin legalitatea măsurilor și sancțiunilor ce pot fi dispuse. Invocarea inviolabilității, la prima vedere, indică crearea unui conflict, cel puțin lingvistic, între caracterul absolut al termenului inviolabilitate și posibilitatea statului de a limita acest drept prin arest, detenție în închisoare. Caracterul absolut al termenului de inviolabilitate poate induce ideea că detenția este interzisă, ceea ce, evident, nu este adevărat. Textul articolului clarifică faptul că libertatea persoanei poate fi restrânsă de către stat, deși doar în cazurile prevăzute de lege. Deci, unele forme de privare a libertății sunt permise, iar altele nu. Articolul 25 interzice privațiunea arbitrară și ilegală a persoanei [8, p. 118]. În acest mod, prevederile normei constituționale transpun conținutul art. 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și art. 5 din CoEDO.

În contextul evidențierii importanței acestui drept, urmează a fi analizate detaliat toate excepțiile de la principiul libertății, acestea fiind supuse

celor mai meticuloase analize, fiind admisă orice formă de limitare doar în cazuri excepționale, strict reglementate de lege, aici urmând a fi aplicat testul proporționalității în vederea stabilirii unei relații juste între măsura juridică aplicată și scopul legitim urmărit.

Doctrina română subliniază că, deși nu se bucură de foarte multă simpatie, instituția măsurilor preventive, în sistemul cărora este inclusă și reținerea, reprezintă prețul pe care societatea îl plătește statului ca o contraprestație la serviciul de siguranță pe care acesta îl aduce. Deoarece prin aceste măsuri se aduce atingere dreptului la libertate, respectivele sunt considerate cele mai severe măsuri procesuale [6, p. 307]. Prin urmare, măsurile procesuale de constrângere reprezintă mecanismul prin care statul poate asigura o bună eficacitate al activității judiciare, iar consecințele aplicării acestora aduc o gravă atingere drepturilor fundamental la libertate. Atâta timp cât libertatea individuală este o prezumție, reținerea rămâne a fi o excepție de natură extraordinară de la această regulă, alături de măsurile preventive privative de libertate, urmând să se supună celor mai stricte reguli în vederea evitării unor limitări arbitrare sau abuzive.

O condiție sine-qua-non a respectării cerinței legalității la aplicarea reținerii vizează încadrarea acesteia în limitele principiului proporționalității. Potrivit profesorului Marius Andreescu, ca principiu general al dreptului, proporționalitatea presupune o relație considerată justă între măsura juridică adoptată, realitatea socială și scopul legitim urmărit. Proporționalitatea poate fi analizată cel puțin ca rezultat al combinării a trei elemente: decizia luată, finalitatea acesteia și situația de fapt căreia i se aplică. Proporționalitatea este corelată cu conceptele de legalitate, oportunitate și putere discreționară. În dreptul public încălcarea principiului proporționalității este considerată ca fiind depășirea libertății de acțiune, lăsată la dispoziția autorităților, și, în ultimă instanță, exces de putere [1, p. 593]. Astfel, vom urmări o încălcare al principiului proporționalității de fiecare dată când se vor depăși limitele a ceea ce este necesar în vederea atingerii obiectivului urmărit.

Pentru a aprecia în ce măsură aplicarea unei rețineri corespunde cerințelor principiului proporționalității este necesară o cunoaștere complexă a acestei măsuri procesuale de constrângere, potrivit prevederilor art. 165 CPP constituie reținere privarea persoanei de libertate pentru o perioadă scurtă de timp ce nu depășește 72 de ore. Pe lângă explicația oferită de legiuitor, în doctrină întâlnim mai multe viziuni asupra definiției măsurii procesuale de constrângere a reținerii. Astfel, în sursele de specialitate unii autori

afirmă că „reținerea este o măsură procesuală de constrângere aplicată în cadrul unei cauze penale și care se manifestă prin izolarea provizorie de societate a persoanei bănuite sau învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, iar în unele cazuri - deja condamnate, cu deținerea ei în instituții specializate pe un termen strict determinat de lege” [13, p. 59], alții consideră că „constituie reținere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 ore, în locurile și în condițiile stabilite de lege” [9, p. 189].

Deși reținerea are un caracter preventiv și urgent, aplicarea respectivei măsuri necesită o exigență deosebită în vederea asigurării respectării drepturilor fundamentale ale omului. Important de menționat este faptul că prezenta instituție, indubitabil, necesară și utilă, nu este obligatorie pentru procesul penal, ea urmând a fi întrebuintă doar în situații excepționale. Astfel, pot fi supuse reținerii: persoanele bănuite de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an în cazul în care există o bănuială rezonabilă că persoana a săvârșit această infracțiune; învinuitul, inculpatul care încalcă condițiile măsurilor preventive neprivative de libertate, luate în privința lui, precum și ordonanța de protecție în cazul violenței în familie, dacă infracțiunea se pedepsește cu închisoare; condamnații în privința cărora au fost adoptate hotărâri de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de anulare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen; persoanele în privința cărora a fost anulat hotărârea de achitare și a fost adoptată hotărârea de condamnare la închisoare, precum și persoanele care se eschivează de la executarea hotărârii de condamnare cu închisoarea; persoanele care săvârșesc o infracțiune de audiență; persoanele pentru a fi puse sub învinuire, în cazul în care locul de aflare a persoanei nu este cunoscut sau dacă ea nu s-a prezentat fără motive întemeiate și nu a informat organul care a citat-o despre imposibilitatea prezentării sale; persoanele supuse extrădării.

Legiuitorul, deși nu într-un mod expres, a făcut referire la principiul proporționalității, evidențiind că aplicarea măsurii reținerii este disproportională în cazul săvârșirii de către subiect a unei infracțiuni ușoare, pentru care legea penală prevede în calitate de pedeapsă privațiunea de libertate pe un termen mai mic de un an, astfel creându-se un echilibru dintre inviolabilitatea libertății fiecărei persoane și necesitatea limitării acesteia.

Din perspectiva prezentului studiu prezintă interes relevarea existenței și întinderii bănuielii rezonabile la aplicarea reținerii, cerința prezenței acesteia fiind obligatorie în toate cazurile de limi-

tare a libertății. Astfel, o simplă suspiciune a organului de urmărire penală că bănuitul a comis sau va comite o infracțiune nu este în măsură să justifice reținerea acestuia, fiind necesară existența unor circumstanțe de fapt care pot convinge un observator obiectiv că fapta a existat în realitate și că persoana suspectă are legătură cu această faptă. În cauza *S., V. și A. împotriva Danemarcei*, Curtea a reținut că, pentru ca privarea de libertate să nu fie arbitrară, nu este suficient ca aceasta să fie conformă cu dreptul național, ci trebuie, de asemenea, să fie necesară în circumstanțele cauzei. În ceea ce privește obligația, în temeiul art. 5, §3, de a justifica arestarea preventivă în astfel de cazuri, a hotărât că trebuie să fi fost invocate motive relevante și suficiente și că autoritățile naționale trebuie să fi dat dovadă de o „diligență specială” în continuarea procedurii. De asemenea, Curtea a statuat că trebuie păstrat echilibrul între importanța pe care o are într-o societate democratică faptul de a asigura executarea imediată a obligației în discuție și importanța dreptului la libertate. În acest scop, trebuie să se țină seama de natura obligației care decurge din legislația relevantă, inclusiv de obiectul și scopul său, profilul persoanei deținute, circumstanțele speciale care au condus la reținerea și durata privării de libertate [12, §77, 82].

Profesorul Ig. Dolea amintește că „cu privire la suficiența probelor de acuzare la momentul reținerii în cauza *Murray împotriva Regatului Unit* (28 octombrie 1994, nr.14310/88, §56), Curtea menționează că articolul 5, § 1 lit.c) din Convenție nu impune ca autoritatea care dispune arestarea să fi adunat probe suficiente pentru a formula o acuzare completă în momentul reținerii sau în timpul arestului” [5, p. 554].

În cauza *Muşuc împotriva Moldovei*, Curtea reiterează că „pentru ca o reținere, în baza unei bănuieli rezonabile, să fie justificată în sensul articolului 5, §1 (c) nu este necesar ca poliția să fi obținut probe suficiente pentru a aduce acuzații fie la momentul reținerii, fie în timp ce reclamantul se află în custodie (*Brogan and Others v. the United Kingdom*, hotărâre din 29 noiembrie 1988, Seria A nr. 145-B, pp. 29-30, §53). De asemenea, nu este necesar ca persoana deținută să fie, eventual, acuzată sau adusă în fața unei instanțe. Scopul urmărit prin reținerea pentru interogare este desfășurarea unei urmăriri penale prin care să fie confirmate sau infirmate bănuielile care constituie temei pentru arestare. Totuși, cerința ca bănuiala să se bazeze pe motive rezonabile formează o parte esențială a garanțiilor împotriva arestării și detenției arbitrare. Faptul că o bănuială este presupusă cu bună-credință este insuficient. Cuvintele „bănuială rezonabilă” presupun existența faptelor

sau a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut săvârși infracțiunea” [5, p. 557].

Codul de procedură penală în conținutul art. 167 prevede procedura de reținere a persoanei. Astfel, organul de urmărire penală, în termen de până la 3 ore de la momentul privării ei de libertate, întocmește un proces-verbal de reținere, în care se indică temeiurile, motivele, locul, anul, luna, ziua și ora reținerii, starea fizică a persoanei reținute, plângerile referitoare la starea sănătății sale, în ce este îmbrăcată (descrierea ținutei vestimentare), explicații, obiecții, cereri ale persoanei reținute, cererea de a avea acces la un examen medical, inclusiv pe cont propriu, fapta săvârșită de persoana respectivă, rezultatele percheziției corporale a persoanei reținute, precum și data și ora întocmirii procesului-verbal. Condițiile referitoare la întocmirea procesului-verbal de reținere au o importanță deosebită, întrucât acesta conferă un cadru formal al măsurii aplicate. Este important să menționăm că termenul reținerii începe să curgă din momentul privării persoanei de posibilitatea de a se deplasa liber, fiind cunoscut faptul ca „reținere de facto”, aceasta incluzând în sine perioada de timp în care bănuitul este prins, imobilizat, transportat etc., chiar dacă aceste acțiuni nu sunt realizate în baza unei ordonanțe motivate privind reținerea, ele sunt o parte componentă a procesului penal. În cauza *Zaicevs împotriva Letoniei*, Curtea a menționat că o sancțiune rezultată în privarea de libertate ca o pedeapsă, chiar și pentru o perioadă relativ scurtă, clasifică procedurile în mod implicit ca fiind „penale”. Astfel trei zile de „reținere administrativă” pentru sfidarea instanței au fost considerate ca o sancțiune din sfera penală [16, §31-36].

În cauza *Creangă împotriva României*, Curtea a observat că dreptul român prevedea la vremea faptelor două măsuri preventive privative de libertate, și anume reținerea pe o durată de 24 de ore și arestarea preventivă. În speță, niciun mandat de reținere nu a fost emis împotriva reclamantului. Camera a mai subliniat că, prin ordonanța din 16 iulie 2003, procurorul a dispus arestarea preventivă provizorie a reclamantului pe o durată de 3 zile. Însă perioada indicată în mod expres în ordonanță, și anume de la 16 iulie 2003, ora 22:00 până la 18 iulie 2003, ora 22:00, nu reprezintă de fapt decât 2 zile de arestare preventivă. Camera a observat, în această privință, că, fiind emis în temeiul ordonanței procurorului în conformitate cu dreptul intern, mandatul de arestare putea acoperi numai aceeași perioadă ca cea prevăzută în ordonanță. În speță, chiar dacă nu indica ora, începând de la care măsura devenea efectivă, mandatul nu putea constitui temei

legal pentru perioada precedentă, nemenționată în ordonanță. În consecință, Camera a considerat că lipsirea de libertate a reclamantului în data 16 iulie 2003, între orele 10:00 și 22:00, nu avea temei legal în dreptul intern și că, prin urmare, a fost încălcat art. 5, §1 din Convenție. De asemenea, Curtea este conștientă de constrângerile unei anchete penale și nu neagă complexitatea procedurii declanșate în speță, având de a face cu necesitatea unei strategii unitare puse în aplicare de către un singur procuror și prin intermediul unor acte realizate într-o singură zi, într-o cauză de mare amploare care implică un număr semnificativ de persoane. De asemenea, nu contestă faptul că corupția constituie un flagel endemic care subminează încrederea cetățenilor în instituții și înțelege ca autoritățile naționale să dea dovadă de fermitate față de persoanele răspunzătoare. Cu toate acestea, combaterea flagelului nu poate justifica, în materie de libertate, recurgerea la acte arbitrare și existența unor zone de non-drept acolo unde există o lipsire de libertate [11, §66, 107, 108]. În acest mod deducem că, indiferent de circumstanțele cauzei, de gravitatea infracțiunii, de comportamentul bănuțului etc., autoritățile sunt obligate să respecte toate garanțiile impuse de legea națională privind limitarea libertății persoanei.

O altă problemă la aplicarea reținerii vizează garantarea respectării drepturilor bănuțului, în mod special fiind necesară asigurarea posibilității bănuțului de a avea întrevederi cu apărătorul său în condiții confidențiale, fără a se limita numărul și durata lor. De exemplu, Curtea a statuat că o persoană aflată în custodia poliției și obligată să depună jurământ înainte de a fi interogată în calitate de martor făcea obiectul unei „acuzării în materie penală” și beneficia de dreptul la tăcere. Astfel, instanța europeană a mai constatat că reclamantul nu a fost informat la începutul interogatoriului de dreptul de a nu face nicio declarație sau de posibilitatea de a nu răspunde la anumite întrebări. Totodată, s-a mai relevat faptul ca reclamantul s-a întâlnit cu un avocat abia după trecerea unui interval de 20 de ore de la formularea acuzației, motiv pentru care avocatul nu l-a putut informa de drepturile sale procesuale și nu l-a putut asista pe perioada interogatoriului, astfel cum impun exigentele ce reies din prevederile art. 6 din Convenție [14, §45].

În cauza *Solduz împotriva Turciei*, Curtea a statuat că accesul la un avocat trebuie să fie permis de la prima audiere a suspectului de către poliție, cu excepția dacă se demonstrează că în lumina circumstanțelor particulare ale cauzei există motive imperioase de a restrânge acest drept. Chiar dacă asemenea motive imperioase există, o atare

restricție nu trebuie să afecteze dreptul la apărare, ceea ce va fi, dacă declarațiile inculpativului făcute în timpul interogatorului la poliție, fără asistența unui avocat, au fost utilizate pentru condamnarea acestuia [15]. Astfel, putem deduce că acțiunile întreprinse de organul de urmărire penală, chiar și la cele mai incipiente etape ale procesului, au un rol definitiv pentru întreg cursul urmăririi penale și al judecării cauzei. Omisiunile comise la reținerea persoanei, precum refuzul de a permite întrevvedere cu apărătorul său, aduce o gravă atingere dreptului la un proces echitabil.

III. Concluzii și recomandări

În temeiul celor relatate *supra* conchidem că noțiunea de *libertate* folosită în dispozițiile normelor din CoEDO, Constituție și Codul de procedură penală se referă la posibilitatea nestingherită a individului la libera mișcare. Avându-se în vedere gradul de protecție pe care îl oferă normele procesului-penal libertății individuale, este binevenită folosirea în acest context a noțiunii de *drept la libertate*, inclusiv și cu ocazia luării măsurii de constrângere procesual-penală a reținerii. Or, dreptul a apărut mai apoi, anume pentru a oferi garanțiile necesare libertății persoanei față de eventualele abuzuri din partea agenților statului, care își exercitau abuziv și neîntemeiat atribuțiile în acest sens.

Astfel, având în vedere caracterul excepțional al măsurilor prin care este limitată libertatea individuală, se cere o prudență deosebită din partea organului de urmărire penală, în vederea aprecierii bănuielii rezonabile, a riscurilor invocate, a caracterului infracțiunii, conduitei făptuitorului și altor circumstanțe, la evaluarea necesității aplicării reținerii în fiecare caz particular. Deși printre condițiile prevăzute în mod explicit proporționalitatea lipsește, ea rezultă din multiple hotărâri ale CtEDO și solicită ca privarea de libertate să fie necesară în condițiile concrete ale cauzei, ținându-se cont de categoria și natura infracțiunii, să fie susținută de argumente pertinente că alte măsuri, mai puțin severe, au fost analizate și s-a ajuns la concluzia că ele sunt insuficiente pentru a asigura protecție interesului public sau celui individual.

Referințe bibliografice:

1. Andreescu M. Proporționalitatea – Principiu al Dreptului Uniunii Europene. În: *Curierul Judiciar*, 2010, nr.10, p. 593-598.
2. Bîrsan C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Comentariu pe articole vol. I, Drepturi și Libertăți*. București: ALL Beck, 2005. 1273 p.
3. Colliard C.-A. *Libertés publiques*. Paris: Dalloz, 1982. 904 p.
4. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New-York la 10.12.1948 și ratificată de Republica Moldova la 28.07.1990. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.1*. Chișinău: Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 11-17.
5. Dolea Ig. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. (Comentariu aplicativ). Ediția a 2-a*. Chișinău: Cartea Juridică, 2020. 1408 p.
6. Julean D.L. *Drept procesual penal. Parte generală*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2010. 485 p.
7. Mill J.- S. *Despre libertate*. Traducere din engleză și prefață de Adrian-Paul Iliescu, Ediția a III-a. București: Humanitas, 2014 (ediția digitală). https://humanitas.ro/assets/pdf/John-Stuart-Mill_Despre-libertate.pdf (vizitat la 05.05.2022).
8. Negru B., Osmochescu N., Smochină A., ș.a. *Comentariul la Constituția Republicii Moldova*. Chișinău: Editura ARC, 2009. 576 p.
9. Osoianu T., Orîndaș V. *Procedura penală*. Chișinău: Ed. Academia Ștefan cel Mare a MAI al Republicii Moldova, 2005. 368 p.
10. Rousseau J.J. *Despre Contractul social sau Principiile dreptului politic*. Traducere și studiu introductiv N. Dașcovici. București: Mondero, 2007. 159 p.
11. *Speța Creangă c. României*, hotărârea din 23 februarie 2012. <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Cauza-Creanga-impotriva-Romaniei-MC.pdf> (vizitat 09.06.2022).
12. *Speța S., V. și A. c. Danemarcei*, hotărârea din 22 octombrie 2018. <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2019/10/S.-V.-si-A.-impotriva-Danemarcei-MC.pdf> (vizitat la 09.06.2022).
13. Zubco V., Avram M., Gheorghică M. ș.a. *Protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere*. Chișinău: ARC, 2006. 372 p.
14. *Affaire Brusco c. France*. CEDH, 14 octobrie 2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-100969> (vizitat la 09.06.2022).
15. *Case of Solduz v. Turkey*. ECHR, 27 November 2008. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89893> (vizitat la 09.06.2022).
16. *Case of Zaicevs v. Latvia*. ECHR, 31 July 2007. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82001> (vizitat 09.06.2022).

